

Skolehager – en pedagogisk oase

Ofta får skolehagene elementer som gjenspeiler interessen til en eller flere ildsjeler på skolen. Her på Lindhøy skole på Tjøme er det anlagt store dammer i skolehagen der elevene elsker å hoppe fra sten til sten.

Skolehagene er igjen aktuelle. De har fått nye former og funksjoner, og blomstrer opp på stadig flere skoler rundt i hele landet.

Av Marianne Leisner
Gaia Tjøme

De beste eksemplene er pedagogiske oaser der de

teoretiske fagene kan læres gjennom praktisk arbeide, samtidig som de produserer den aller beste mat.

Det er ikke nytt at vi kultiverer oss selv når vi kultiverer en hage. Det er jo nettopp dette samspillet med det levende som bygger oss opp som mennesker, og som lærer oss om naturens lover. Her har

TV og dataspill lite å stille opp med. De nye generasjonene vokser opp med mye stillesitting, usunne kostvaner og liten forståelse for hvor maten kommer fra. På skolene er det et stort behov for en kilde til å komme i kontakt med livet, og det er her skolehagene får en ny og viktig rolle.

Involvere flest mulig

En skolehage som gjennomfører hele skolens utearealer kan gi skolene

en viktig arena i denne sammenheng. Fruktrær på gressplenene, bærbusker som danner hemmelige rom, urtebed ved inngangene, grønnsaker- og poteter på små åkerlapper. En slik skolehage inviterer til et mangfold av aktiviteter og smaksopplevelser. Skolehagene er også proppfulle av sanseopplevelser og metaforer og kan være av stor betydning for språkutviklingen.

Skolehagen kan med fordel også vokse utover

Skulder ved skulder pedagogikk på Tangen skole ved Mjøsa. Det er hellige stunder som ofte gir spesielt gode samtaler når man arbeider side om side barn og voksne. I hagen er det fullt opp anledninger til slike møter.

Under dugnaden med å bygge opp skolehagen i Sollia ble noen av elevene så ivrige at de begynte å lage sine egne små hager. Noen elever kom til hagen hele sommeren igjennom for å passe på de små plantene

skolens avgrensede områder. Den kan ta i bruk naboeiendommer, en gård i nærheten eller en park. Den kan også involvere pensjonister, barnehager, hagelag eller teknisk etat i kommunene. Slik kan hagen vokse og bidra til å gi elevene en konkret, lokal tilknytning.

Omsorg og pleie

I skolehagen lærer elevene konsekvensene av å ikke ta ansvar. De lærer om balansen mellom å leve og over-

Marianne Leisner er utdannet på Norges Landbrukshøyskole. Hun arbeider i Gaia Tjøme med økologisk hage- og landskapsplanlegging og kursvirksomhet. Hun har de siste 10 år arbeidet med skolens uterom og skolehager og har vært en av igangsetterne for å få skapt interesse for skolehager i Norge. Sammen med biolog og pedagog Linda Jolly holder hun kurset "Fysisk aktivitet og mat – økologisk skolehage og sunne skoler." Hun er forfatter av boken "Villrosene – planlegging av den økologiske hagen" og medforfatter av boken "Skolehagen".

leve, gjennom et "hands on"-forhold til plantene og dyrene. Rapporten "levende læring – skolehager

i drift", viser at det betyr mye både å involvere flest mulig i skolehagearbeidet og å ha noen ildsjeler for å

få gode arbeidsrutiner på vanning, luking og annet stell av hagen. Når dette lykkes kan skolehagen bli en pedagogisk oase og en perle i lokalsamfunnet.

Lærere som har klart å få med seg mange kollegaer inkludert rektor og vaktmester i etablering og drift av skolehagen får lettere etablert skolehagen som satsingsområde på skolene. Ildsjeler kan få utrettet mye, men blir lett stående alene og står i fare for å slite seg ut. Som-

På Klyve SFO ved Skien har de bygget opp en liten gård på en del av skolens uteareale. Her er nepene høstet og er klare til oppdeling og utdeling.

merstell av hagene er en flaskehals for mange, men det kan løses på mange kreative og inkluderende måter. Noen lager luke- og vanningslister for foreldrene, andre lønner skoleungdom for å gjøre jobben, andre igjen involverer både barnehager og pensjonistforening.

Valg av vekster betyr også mye for behovet for sommerstell. Flerårige vekster som frukttrær, bærbusker, stauder og urter krever mindre stell enn ettårige grønnsaker.

Min visjon

Planleggere og landskapsarkitekter kan la

seg inspirere av disse skolehagene som i mange tilfeller gjennomfører skolens uteområder og pedagogikk, og som i stor grad er bygget opp av lærere, elever og med dugnadshjelp. Planlegging av skolens utearealer kan med fordel også bestå av en analyse av oppgavene, og en sortering der de fordeles på profesjonelle utøvere og amatører.

Jeg ser det som en stor utfordring å utforske og utprøve nye veier å gå som planlegger av skolens uteområder. I skoleprosjekter er det mange brukere og ofte knapt med ressurser. Planleggeren kan ta tak i

Rompetroll i dammene på Lindhøy skole på Tjøme!

”Skolehager = sunn mat
og fysisk aktivitet

dette og få flest mulig med i planleggingsfasen, gjennomføringsfasen og senere i drift- og vedlikehold. Da er det ikke lenger planleggerens mål å få sin signatur på en lekker design,

men å få flest mulig til å oppleve at de har en viktig og forpliktende rolle overfor utføringen- og driften av skolens uteområder. Eierforhold oppstår når en blir tatt med i proses-

”For barna er intet så oppdragende som at arbeide med jorden. De lærer at kjende og bli glad i naturen.....” Marie Jørstad, 1909

Kurs og rapport

I 1996-2000 fikk skolehagene i Norge nytt liv i forbindelse med prosjektet ”Levende skule” som var støttet av flere departement. Prosjektet skulle bl.a. stimulere lærerne til å utvikle skolens utearealer til frodige og fruktbare hager og lekeområder. Det ble også startet kurs for lærere som går den dag i dag. Kurset ”Fysisk aktivitet og mat – økologisk skolehage og sunne skoler.” gir 15 kurspoeng og er forankret på Umb (Universitetet for miljø- og biovitenskap). Det går over 1 ½ år og lærerne blir fulgt gjennom prosessen det er å opparbeide nyttehager på skolene. Lærere fra mer enn 60 skoler har til nå deltatt på kurset. Erfaringer fra 20 av skolene er utgitt i rapporten ”levende læring – skolehager i drift”. Rapporten er å finne på www.gaiarkitektur/tjome.no under tema.

sen på et tidlig tidspunkt.

Elevene kan være med å kartlegge lokalklima, jordtype, vegetasjon, dyreliv osv. De kan være med å lokalisere lokale ressurser som kan brukes for å bygge opp uteområdene. De kan selv bygge, grave, plante og så. De kan foredle, tørke, safte og sylte. Koke, steke og tygge rått. De kan selge overskudd på vår- og høstmarkeder, eller lage høsttakkefest for foreldre og besteforeldre av avlingen.

Foreldrene kan engasjeres til dugnader og inspi-

reses til å dyrke hjemme.

Lærerne kan flette oppgavene inn i de fleste fag og bruke det for å nå målene i kunnskapsløftet. Kunnskapsløftet har en rekke mål som kan tilfredsstilles gjennom disse konkrete og praktiske oppgavene; generell del og i de enkelte fagene som matematikk, samfunnsfag, naturfag, geografi, historie, mat- og helse og kroppsøving.

Ledelsen ved skolen kan informere og involvere kommunens etater om skolehagen og slik oppnå et positivt samarbeide om

Ungdomsskoleelever høster bønner til felles formiddags på Sundgarden, hagene til Smestad ungdomsskole ved Lillehammer.

bruk av kommunens kompetanse.

På de skolene der de har fått til mye av dette er det også nærmest fritt for hærverk.

Løvblåser

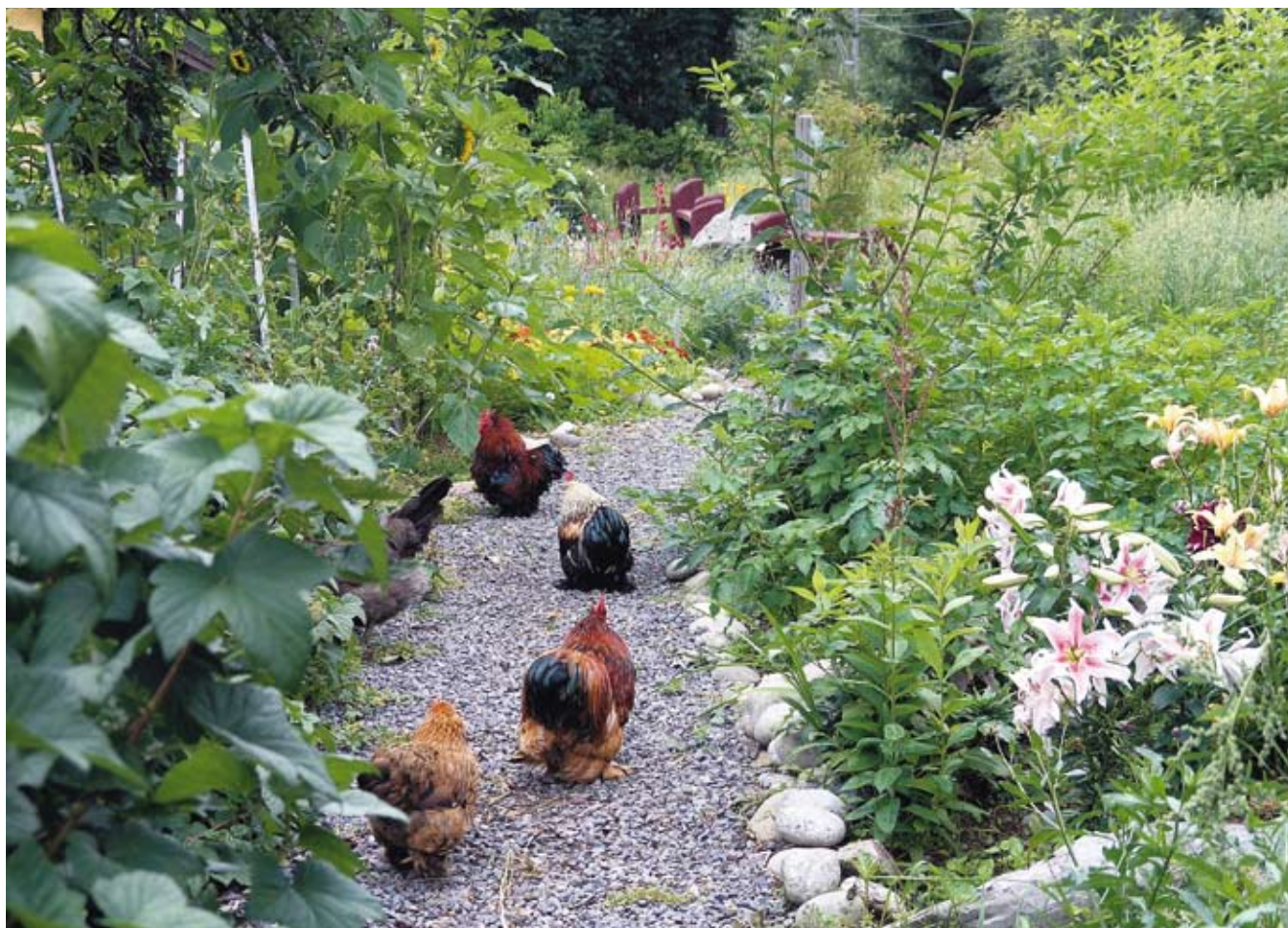
En økologisk drevet skolehage er basert på å følge naturens egne prinsipper som for eksempel jordeking, kompostering og vekstskifte. Dette betyr at det i en skolegård også må være rom for ugress, krattskog, løv på bakken og frukt på trærne. Og lærer man disse elementer

å kjenne skjuler de flotte lekeplasser, god mat og viktige læreprosesser.

En høstdag gikk jeg forbi vår lokale barne-skole. Der sto en person i kommunens arbeidsklær med en enormt støyende løvblåser på ryggen og samlet løv i en mer eller mindre vellykket haug. Ved siden av sto tre gutter fra 7.klasse og så på. Læreprosessen deres lå i luften; løv samles med en maskin som bråker og fraktes bort med en lastebil. Tenk om disse guttene i stedet hadde fått løvriver til å

Sollia skole ligger 800 moh på østsiden av Rondane. Her har de bygget opp en hage med utgangspunkt i lokale ressurser som furustokker, sauemøkk og mask (avfall fra ølproduksjon i bygda). Hagen er bygget av elevene i skoletiden og på en 2-dagers dugnad. Skolehagen ligger langs veien og mange synes den er blitt Sollias fargepallett.

Frittgående høns i skolegården? Hvorfor ikke? Her fra skolehagen på Maridalen skole, der hønsehuset er midt i skolegården.

arbeide med? De kunne samlet løvet, hoppet i det, lekt med det og tilslutt lagt det i en haug til kompostering. Her kunne det blir til den fineste jord. Da kunne løvet gitt dem både en fin og meningsfull aktivitet og den beste jord til for eksempel oppal av småplanter. Vi undrer oss over at barn er stillesittende? Det er jo vi voksne som fratar barn og unge de fysiske oppgavene.

Fremtidens skole en gård?

Skolehagenettverket i Ca-

lifornia har som mål at det skal være en hage på hver skole i hele staten. Ryktene sier at foreldre ikke ønsker at deres barn skal gå på en skole der det ikke er en hage. Enkelte av barneskolene i California har gått så langt at skolen mer ligner på en allsidig bondegård enn på en skole. Det er dyr og planter, og elevene er med på driften størstedelen av skoletiden. De graver og luker, baker

og melker. I Norge ble skoleverket utviklet for å gi elevene noen timer fri fra det praktiske arbeidet, til å lære å lese og skrive. I dag er situasjonen snudd

på hodet, og kanskje skal fremtidens skole være mer som et gårdsbruk der fremtidens generasjoner får fri fra dataspill og stillesitting?

Noen jenter på Sneltevd skole har en hellig stund der de knekker nøtter mot en sten i nøttekrattet bak skolehagen.

Skolehager gir sunn mat, fysisk aktivitet og god appetitt